



Convegno Internazionale

I RAPPORTI TRA LETTERATURA E POLITICA NEI SECOLI XIX E XX

International Conference

Relationship between literature
and politics in the 19th and 20th
centuries

Międzynarodowa konferencja

Relacje między literaturą
a polityką w XIX i XX wieku

22-23 IV 2026

Accademia Polacca
delle Scienze a Roma

vicolo Doria 2, 00187 Roma



Roma
Accademia Polacca delle Scienze



UNIVERSITÀ
DI FOGGIA



WYDZIAŁ
NAUK
HUMANISTYCZNYCH | KUL



UMCS
MARIA CURIE-SKŁODOWSKA UNIVERSITY



I rapporti tra letteratura e politica nei secoli XIX e XX

I rapporti tra letteratura e politica nei secoli XIX e XX risultano densi e articolati, soprattutto in relazione al ruolo centrale che gli scrittori hanno ricoperto nel dibattito politico.

Nella letteratura italiana contemporanea è possibile individuare alcuni temi di natura politica, tra cui il patriottismo, l'identità nazionale, la lotta per l'indipendenza e la denuncia delle ingiustizie sociali che hanno contraddistinto il «lungo Ottocento». In Polonia, dove nel corso del XIX secolo a pesare è soprattutto l'assenza dello Stato sovrano, gli scrittori hanno assunto il ruolo decisivo di preservare la memoria nazionale nell'opposizione ai regimi autoritari e nella critica alle disuguaglianze sociali, assumendo il compito precipuo di mantenere viva la coscienza nazionale. Il ventesimo secolo, segnato da due guerre mondiali e dall'ascesa dei totalitarismi, pone agli intellettuali di fronte a interrogativi politici di vasta portata. Tra questi spiccano i rapporti tra individui e potere, la massificazione della politica, l'alienazione e i diritti civili. Il secondo dopoguerra rappresenta per la letteratura italiana l'epoca del forte impegno civile, emblematico è l'esempio di Pier Paolo Pasolini, di Ignazio Silone, di Leonardo Sciascia. In Polonia, dopo una iniziale fase di sperimentazione artistica e di testimonianza dei traumi bellici, la letteratura dopo la fine del secondo conflitto bellico mondiale si è divisa tra un'adesione al cosiddetto «socialismo reale» e un'aperta dissidenza morale, culturale e politica nei confronti dell'esperimento socialista. Nel campo che ci interessa meritano particolare attenzione, ad esempio, Zofia Nałkowska, Czesław Miłosz, Witold Gombrowicz e Gustaw Herling. Nel contesto più generale dei rapporti tra letteratura e politica nel XIX e nel XX secolo si possono evidenziare alcuni temi ricorrenti e trasversali. Tra questi vi sono l'identità nazionale e il valore della memoria storica, il rapporto tra etica e libertà individuale, il ruolo della coscienza critica dell'intellettuale, la denuncia dei totalitarismi, il riferimento alla comune tradizione europea.

Il convegno si propone di raccogliere le riflessioni degli studiosi sui rapporti tra letteratura e politica nei contesti menzionati, evidenziando analogie, line di continuità, reciproche influenze e interazioni, zone d'ombra e nuove prospettive di ricerca riguardo agli scrittori e alle correnti letterarie.



Relationship between literature and politics in the 19th and 20th centuries

The intricate and multifaceted relationship between literature and politics during the 19th and 20th centuries is particularly evident in the prominent role writers assumed in political discourse.

Contemporary Italian literature reveals political themes such as patriotism, national identity, the fight for independence, and the condemnation of social injustices – hallmarks of the 'long 19th century'. In 19th-century Poland, lacking a sovereign state, writers crucially preserved national memory against authoritarian rule and critiqued social disparities, thus maintaining national consciousness. The 20th century, defined by world wars and totalitarianism, presented intellectuals with profound political dilemmas, notably individual-power dynamics, political massification, alienation, and civil rights. Post-war Italian literature saw significant civic engagement, exemplified by Pier Paolo Pasolini, Ignazio Silone, and Leonardo Sciascia. Post-World War II Polish literature, following initial artistic experimentation and war trauma testimonies, bifurcated into 'real socialism' adherence and overt dissent. Of particular interest in this area are, for example, Zofia Nałkowska, Czesław Miłosz, Witold Gombrowicz, and Gustaw Herling. Recurrent themes within the 19th and 20th-century literature-politics nexus include national identity, the value of historical memory, ethics versus individual freedom, the intellectual's critical role, totalitarianism denunciation, and references to shared European heritage.

This conference seeks scholarly analysis of literature and politics in these contexts, highlighting analogies, continuities, influences, interactions, ambiguities, and emerging research perspectives concerning writers and literary movements.



Relacje między literaturą a polityką w XIX i XX wieku

Relacje między literaturą a polityką w XIX i XX wieku były złożone, zwłaszcza w świetle istotnej roli, jaką w debacie politycznej odgrywali pisarze.

We współczesnej literaturze włoskiej można wskazać pewne wątki polityczne, które charakteryzowały „długi XIX wiek”, takie jak patriotyzm, tożsamość narodowa, walka o niepodległość czy potępienie niesprawiedliwości społecznych. W Polsce, gdzie brak suwerennego państwa był w tym okresie wyjątkowo dotkliwy, twórcy przejęli na siebie zadanie podtrzymywania pamięci narodowej, przeciwstawiając się autorytarnym reżimom i krytykując istniejące nierówności społeczne. Literatura stała się jednym z najważniejszych narzędzi budowania i umacniania świadomości narodowej. Wiek XX, naznaczony dwiema wojnami światowymi oraz rozwojem totalitaryzmu, postawił intelektualistów wobec nowych problemów o charakterze politycznym. Wśród nich wyróżniają się kwestie relacji między jednostką a władzą, umasowienie polityki, alienacja czy prawa obywatelskie. We Włoszech epoka powojenna przyniosła silne zaangażowanie społeczne i polityczne pisarzy, czego przykładami są twórczość Pier Paolo Pasoliniego, Ignazia Silonego czy Leonarda Sciascii. W Polsce po II wojnie światowej, po początkowym okresie eksperymentów artystycznych oraz próbach zmierzenia się z traumą wojenną – można zauważyć wyraźny podział między literaturą podporządkowaną założeniom „realnego socjalizmu” a twórczością pozostającą w opozycji wobec narzuconego systemu. W tym kontekście szczególne znaczenie mają dzieła Zofii Nałkowskiej, Czesława Miłosza, Witolda Gombrowicza czy Gustawa Herlinga-Grudzińskiego. W szerszym kontekście relacji między literaturą a polityką w XIX i XX wieku można wyróżnić kilka powtarzających się i przekrojowych wątków. Należą do nich: tożsamość narodowa i wartość pamięci historycznej, relacja między etyką a wolnością jednostki, rola krytycznego sumienia intelektualisty, potępienie totalitaryzmu oraz odniesienie do wspólnej tradycji europejskiej.

Celem konferencji jest pogłębiona refleksja nad powyższymi zagadnieniami, ze szczególnym uwzględnieniem analogii, ciągłości, wzajemnych wpływów i oddziaływań, obszarów pozostających w cieniu oraz nowych perspektyw badawczych dotyczących zarówno poszczególnych pisarzy, jak i szerzej pojmowanych ruchów literackich.